

PTAKI, KTÓRE ZNIKŁY Z POLSKI

Polska awifauna jest niezwykle różnorodna. Składają się na nią 462 gatunki ptaków. Dziewięć z nich widocznych jest w herbach parków narodowych. Jest to batalion (Biebrzański Park Narodowy), głuszec (Park Narodowy „Bory Tucholskie”), orlik krzykliwy (Magurski Park Narodowy), błotniak stawowy (Narwiański Park Narodowy), żuraw (Poleski Park Narodowy), mewa (Słowiński Park Narodowy), gęś zbożowa (Park Narodowy „Ujście Warty”), puszczyk (Wielkopolski Park Narodowy) i bielik (Woliński Park Narodowy). Populacje bielika (*Haliaeetus albicilla*), pomimo że jeszcze na początku XX wieku bielik znajdował się na krawędzi wymarcia, i bociana (*Ciconia ciconia*), o którym mówi się, że „co czwarty z nich jest Polakiem” (populacja bociana szacowana jest na około 200 tysięcy osobników, z czego 25% gniazduje w okresie letnim w Polsce) są jednymi z największych w Europie. Jednak, w przeciwieństwie do powyżej wymienionych ptaków, takie gatunki jak głuszec zwyczajny (*Tetrao urogallus*) i cietrzew zwyczajny (*Lyrurus tetrix*) zagrożone są wymarciem, a niektóre, swego czasu obecne w Polsce, wyginęły. Spotkanie dzisiaj strepeta, dropia, sępa płowego i kasztanowatego, pustułowca, kobczyka, nura czarnoszyjnego, krzyżodzioba sosnowego czy siewki złotej, dawniej gnieźdzących i lęgowych w naszym kraju, jest ornitologicznym wydarzeniem.

Strepet (*Tetrax tetrax*)

Ten ptak z rodziny dropiów jest najmniejszym jej przedstawicielem. W okresie lęgowym występuje wy-

rażny dymorfizm płciowy. Samiec ma na szyi czarną „obrożę” z dwoma białymi pasami, która nie występuje u samicy. Strepet ma płowy, gęsto prążkowany grzbiet i biały spód (Ryc. 1). Występuje zazwyczaj

Ryc. 1. Strepet (źródło: istotyzywe.pl). Długość ciała: 40–45 cm. Rozpiętość skrzydeł: 83–91 cm. Masa ciała: 600–950 g.

na polach uprawnych. W ostatnich latach zaobserwowany był w Machnówku w 2012 r. i na Karsiborskiej Kępie w dolinie wstecznej Świny w 2018 r.

Drop zwyczajny (*Otis tarda*)

Podobnie jak strepet zaliczany jest do rodziny dropiowatych. Ma dość krępą i masywną sylwetkę.

Ryc. 2. Drop zwyczajny (Fot. D. Giej; źródło: birdwatching.pl). Długość ciała: 75-105 cm. Rozpiętość skrzydeł: 170-240 cm. Masa ciała: samica – 3,3-8 kg, samiec – 5,8-18 kg

Głowa i szyja dropia (Ryc. 2) jest popielata, spód ciała i skrzydła białe, a wierzch rdzawy z poprzecznym czarnym prążkowaniem. Na wysokości dzioba u samca znajdują się pióra, które przypominają wąsy. Ta cecha odróżnia go od samicy. Drop należy do grona najcięższych ptaków latających świata.

Do XIX wieku drop gniazdował powszechnie na obszarze Polski. Celem zachowania tego gatunku działała w Siemianicach doświadczalna stacja hodowli dropi w ramach Akademii Rolniczej w Poznaniu. Niestety w 1980 roku nieznanymi sprawcami zabili 9 z 13 znajdujących się tam dropi, a dziewięć lat później padł ostatni z osobników. W ostatnim czasie jego obecność stwierdzono w Giżynie i Kłopotcu w 2011 r., w Grodkowicach w 2016 r. i w Sulikowie w 2018 r.

Sęp płowy (*Gyps fulvus*) i sęp kasztanowaty (*Aegypius monachus*)

Sępy są ptakami padlinożernymi należącymi do rodziny jastrzębiowatych. Sęp płowy (Ryc. 3) ma nagą głowę i pozbawioną upierzenia wygiętą szyję, ułatwiającą mu dostanie się do wnętrza padliny. Wierzch jego ciała ma barwę szarordzawą, spód jest jaśniejszy, a lotki i sterówki są czarne. Jeszcze na początku XX wieku odbywał lęgi w Pieninach i Tatrach. Obecność sępa płowego stwierdzono

Ryc. 3. Sęp płowy (Fot. M. Baran; źródło: birdwatching.pl). Sęp płowy. Długość ciała: 95-110 cm. Rozpiętość skrzydeł: 230-265 cm. Masa ciała: 6,5-11 kg.

w Siemiechowej i Krempnie w 2016 r., Służowie, Wałbrzychu, leśnictwie Mościska, Powroźniku i powiecie namysłowskim w 2018 r., a także Chróściku w 2019 r. oraz w 2020 r. w Ślesinie. W porównaniu do sępa płowego, głowa i szyja sępa kasztanowatego (Ryc. 4) pokryta jest rzadkim puchem. Ma on upie-

rzenie barwy ciemnobrunatnej. Przypuszcza się, że w XIX wieku gniazdował w Tatrach. Sęp kasztanowaty, który w ostatnich latach (2011 r.) pojawił się w rejonie Babiej Góry, jest największym drapieżnym ptakiem występującym w Polsce.

Ryc. 4. Sępy kasztanowate (Fot. D. Murun; źródło: birdwatching.pl). Sęp kasztanowaty: Długość ciała: 100-115 cm. Rozpiętość skrzydeł: 250-285 cm. Masa ciała: 6,3-12,5 kg.

Ryc. 5. Pustułeczki (Fot. T. Kaliszewski; źródło: birdwatching.pl). Długość ciała: 27-33 cm. Rozpiętość skrzydeł: 63-72 cm. Masa ciała: 90-208 g.

Pustułeczka (*Falco naumanni*)

Pustułeczka, nazywana także białoszponem i sokolem pustułeczką lub dzwonnikiem pustułeczką, należy do rodziny sokołowatych. Wyglądem przypomina pustułkę, jest od niej jednak mniejsza. Pustułeczka (Ryc. 5) wykazuje dymorfizm płciowy. Głowa i ogon samca ma barwę niebieskawoszarą, a jego upierzenie jest rdzawe, bez plamek. Nieco większa od niego samica ma grzbiet brązowy, prążkowany. Pustułeczka sporadycznie była ptakiem lęgowym w naszym kraju. Obecnie rzadko zalatuje do Polski.

Kobczyk zwyczajny (*Falco vespertinus*)

Ptaka z rodziny sokołowatych, u których występuje wyraźny dymorfizm płciowy. Upierzenie samca jest matowoszare, pokrywy podogonowe ma rdzawobrązowe, a lotki srebrzyste. Wierzch ciała samicy jest natomiast szary, czarno prążkowany, ze spodem płowopomarańczowym. Pomimo, że kobczyk (Ryc. 6) uznany jest za gatunek ptaka wymarłego w naszym kraju, to często zalatuje do Polski. W 2020 r. jego obecność zauważono w Białymstoku, Pewli Ślemieńskiej, Mioszynie, na Płaskowyżu Głubczyckim, Ligocie Bielskiej, Separowie, Aleksandrówce, Podedworzu i Hubalach.

Ryc. 6. Kobczyk zwyczajny (Fot. B. Kasperkowicz; źródło: birdwatching.pl). Długość ciała: 28-34 cm. Rozpiętość skrzydeł: 65-76 cm. Masa ciała: 130-200 g.

Nur czarnoszyi (*Gavia arctica*)

Ten nieco mniejszy od gęsi gęgawy ptak z rodziny nurów ma czarny wierzch, głowę i szyję barwy

popielatej. W upierzeniu na plecach oraz po bokach szyi znajdują się czarno-białe paski. W Polsce nur czarnoszyi (Ryc. 7) występuje tylko na przelotach. W 2020 r. został zaobserwowany w Kuźnicy Warężyńskiej, Woli Dalszej, na Jeziorze Wytyckim i Jeziorze Goczałkowskim. Ostatnie lęgi nura czarnoszyjego miały miejsce w połowie XX wieku na Mazurach.

Krzyżodziób sosnowy (*Loxia pytyopsittacus*)

U tych ptaków z rodziny łuszcakowatych wystę-

Ryc. 7. Nur czarnoszyi (źródło: istotyzywe.pl). Długość ciała: 73-85 cm. Rozpiętość skrzydeł: 100-127 cm. Masa ciała: 1,3-3,4 kg.

puje wyraźny dymorfizm płciowy. Ubarwienie samca jest amarantowe, a samicy szarooliwkowe. Krzyżodziób sosnowy (Ryc. 8) ma krępą budowę i charakterystyczny dziób o wybrzuszonej żuchwie służący do wyłuskiwania nasion z sosnowych szyszek. Dawniej nielicznie gniazdował na północy kraju i tam też był ostatnio obserwowany: w Darłównie (2005 r.), Łebie (2008 r.), Krynicy Morskiej (2009 i 2020 r.), Karwii (2017 r.), Osetniku (2018 r.), na Helu (2018 i 2020 r.).

Siewka złota (*Pluvialis apricaria*)

Ptaka z rodziny siewczkowatych. W szacie godowej wierzch ciała siewki złotej (Ryc. 9) jest żółtawy, ciemno plamkowany, spód czarny, a pomiędzy nimi znajduje się biały pas. W szacie spoczynkowej ma wierzch plamkowany na żółto i brązowo oraz spód żółtobeżowy. W XIX wieku siewka złota zakładała gniazda w naszym kraju, obecnie regularnie pojawia się na przelotach. Zidentyfikowano ją między innymi w Głowaczewie w 2020 r., w Jamniku w 2018 i 2017 r., na Zbiorniku Jeziorsko w 2017 r., a także w Dolinie Przysowy i Słudwi, gdzie obserwuje się w okresie migracji ptaków jednorazowe zgrupowanie siewki złotej liczące nawet 11 tysięcy osobników.

Ryc. 8. Krzyżodziób sosnowy (Fot. D. Kilon; źródło: birdwatching.pl). Długość ciała: 16-18 cm. Rozpiętość skrzydeł: ok. 29 cm. Masa ciała: 44-69 g.

Ryc. 9. Siewka złota (Fot. Z. Ostaniewicz; źródło: birdwatching.pl). Długość ciała: 25-29 cm. Rozpiętość skrzydeł: 53-59 cm. Masa ciała: 140-294 g.

Bibliografia

1. <http://www.birdwatching.pl/> [dostęp 23.11.2020]
2. <https://komisjafaunistyczna.pl/> [dostęp 23.11.2020]
3. <https://www.encyklopedialesna.pl/> [dostęp 23.11.2020]
4. <https://jestemnaptak.pl/> [dostęp 23.11.2020]
5. <http://www.clanga.com/> [dostęp 23.11.2020]
6. <http://ptaki.info/> [dostęp 23.11.2020]
7. <http://istotyzywe.pl/> [dostęp 23.11.2020]

Andrzej Dubiniewicz
dubiniewiczandrzej@gmail.com
 Doktorant na Wydziale Geologii,
 Geofizyki i Ochrony Środowiska AGH w Krakowie